

ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РЫНКА СТРОИТЕЛЬСТВА ЖИЛЬЯ

Ковалева А. П.

Определено понятие «строительный рынок» в его институциональном и хозяйственно-правовом смысле. Исследован вопрос правового регулирования деятельности субъектов строительного рынка в аспекте необходимости систематизации его хозяйственно-правового обеспечения. Особенное внимание уделено обоснованию целесообразности возвращения к практике функционирования жилищно-строительных кооперативов с созданием необходимой законодательной базы их функционирования с учетом соответствующего мирового опыта и реалий современности.

Ключевые слова: строительный рынок, жилищно-строительный кооператив, правовое регулирование правоотношений на рынке строительства.

ECONOMIC LAW ASPECTS OF INCREASING THE EFFECTIVENESS OF HOUSING CONSTRUCTION MARKET

Kovaleva O. P.

This article defines the concept of construction market in the sense of institutional and economic law. The problem of legal activities regulation of construction market entities is studied as the necessity of their economic law support. Particular attention is paid to the justification of the return of housing construction co-operative practice with creation of its legislative framework taking into account the relevant experience in other countries and the modern situation.

Keywords: construction market, housing construction cooperative, activities regulation of construction market.

УДК: 346. 001. 76

ВИМОГИ БЕЗПЕЧНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

*М. М. Кузьміна, кандидат юридичних наук, асистент
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

Досліджено зміст поняття «безпека інноваційної продукції». Розглянуто основи правової регламентації створення та виробництва безпечної інноваційної продукції.

Ключові слова: безпека, інноваційна продукція, вимоги безпеки інноваційної продукції.

Постановка проблеми. Періодичне оновлення суспільства в цілому та його складових є загальною закономірністю. Це пов'язане з такими обставинами: будь-яка система має свій потенціал розвитку, а перехід з однієї фази розвитку в іншу вимагає оновлення; потреби людей постійно зростають, навколишнє середовище змінюється, і суспільство має пристосовуватися до цього; якщо система не вдосконалюється, то поступається місцем іншій системі, здатній задовольнити нові потреби [1, с. 56]. Той, хто першим та найбільш влучно задовольнив необхідну інновацію отримує найбільший прибуток. Але в жодному разі не можна забувати про те, що основоположним компонентом будь-якої інновації має бути її безпечність для суспільства та навколишнього середовища.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення вимог законодавства щодо створення та виробництва безпечної інноваційної продукції.

Виклад основного матеріалу. Як економічна категорія інновація може бути охарактеризована в таких аспектах: як результат (продукт або процес на стадії впровадження нових ідей, винаходів, патентів); як новація (товар на ринку інновацій на стадії розповсюдження, здатний задовольнити ринковий попит); як чинник виробничого процесу (вдосконалення на стадії виробництва); як ефект у результаті використання нововведень (технічний, соціальний, економічний) [2, с.10].

За сферою застосування інновації можна поділити на: технологічні (спрямовані на розширення асортименту і поліпшення якості товарів та послуг чи технологій, що застосовуються при цьому); екологічні (забезпечують раціональне, більш економне використання природних ресурсів, ефективні методи їх оновлення, зменшення викидів у навколишнє середовище); економічні; соціально-політичні; державно-правові; інновації в духовній сфері; військові та у сфері правопорядку [1, с. 45].

Інновації поділяються на ті, що створюють нові потреби (базисні, радикальні) та розвивають існуючі потреби (вдосконалені).

Відповідно до Закону України від 4 липня 2002 р. «Про інноваційну діяльність», інноваційна продукція — це нові конкурентоздатні товари чи послуги, що відповідають таким вимогам: виробляється (буде вироблена) в Україні вперше або якщо не вперше, то порівняно з іншою аналогічною продукцією, представленою на ринку, є конкурентоздатною і має вищі техніко-економічні показники.

У рамках цієї статті під поняттям «інноваційна продукція» розумітимемо інноваційний продукт на стадії розроблення і впровадження (ринкові інновації) та інноваційну технологію (вимоги до процесу виробництва — виробничі інновації), адже технологія виробництва прямо пов'язана з кінцевою продукцією. Наприклад, у виробництві престижної косметики та парфумерії ефірні олії, що застосовуються у виробництві, є більш очищеними, а тому

менш токсичними, а отже, безпечними для споживачів та навколишнього середовища.

У Законі України від 19 червня 2003 р. «Про основи національної безпеки» під національною безпекою розуміється захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у багатьох сферах, серед яких значне місце посідають сфери науково-технічної та інноваційної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, захисту екології та навколишнього природного середовища. До таких загроз належать, наприклад, неефективність державної інноваційної політики, механізмів стимулювання інноваційної діяльності; низька конкурентоспроможність продукції; нерозвиненість внутрішнього ринку високотехнологічної продукції та відсутність його ефективного захисту від іноземної технічної і технологічної експансії; неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин і організмів, екологічно необґрунтоване використання генетично змінених рослин, організмів, речовин та похідних продуктів тощо.

Отже, до сфери національної безпеки входять: 1) розроблення та виробництво конкурентоспроможної, безпечної національної інноваційної продукції; 2) ввезення безпечної імпоротної інноваційної продукції та технологій.

До товарів, продукції, сировини, що імпортуються в Україну, застосовуються вимоги щодо їх безпеки для здоров'я і життя людини, а також до процедур контролю, експертиз, надання дозволів, встановлення санітарно-епідеміологічних нормативів, регламентів аналогічно тим вимогам, що ставляться до відповідних товарів, продукції, сировини, вироблених в Україні.

Директивою 2001/95/ЄС від 3 грудня 2001 р. щодо загальної безпеки продукції безпечною визнається продукція, яка за звичайних чи розумно передбачуваних умов не несе жодного ризику або мінімальний ризик, що співвідноситься з використанням продукції та вважається допустимим за умови додержання високого рівня захисту здоров'я і безпеки людини. Під безпекою продукції Закон України від 12 травня 1991 р. «Про захист прав споживачів» розуміє відсутність будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення та утилізації продукції.

Категорія *безпеки відповідно до зазначеної Директиви* включає:

1) властивості продукції, у тому числі її склад, пакування, умови збирання, установлення та догляду; 2) дослідження наслідків спільного використання цієї продукції з іншою, а також категорій споживачів, що можуть наражати

себе на небезпеку при її використанні (люди похилого віку, діти); 3) зовнішнє оформлення продукції, що передбачає інформування споживачів стосовно попередніх пунктів та будь-які вказівки щодо використання чи знищення.

Створюючи новий (модернізований) товар в Україні, розробник повинен: 1) подати технічну документацію відповідному органу для *проведення державної експертизи* на його відповідність вимогам щодо безпеки для життя, здоров'я і майна споживачів, а також навколишнього природного середовища; 2) *інформувати споживача про можливий ризик* і безпечне використання продукції за допомогою прийнятих загальновідомих у міжнародній практиці позначень.

Отже, якщо порівняти, то загальні положення національного законодавства практично збігаються з європейськими нормами, крім визначення обов'язку виробника дослідити наслідки спільного використання цієї продукції з іншою, а також категорій споживачів, що можуть наражати себе на небезпеку при її використанні.

Відповідно до Закону України від 24 лютого 1994 р. «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», *вимоги безпеки для здоров'я і життя людини* — розроблені на основі медичної науки критерії, показники, гранично допустимі межі, санітарно-епідеміологічні нормативи, правила, норми, регламенти тощо (медичні вимоги щодо безпеки для здоров'я і життя людини), розроблення, обґрунтування, контроль і нагляд за якими належать виключно до медичної професійної компетенції¹. Обов'язковими об'єктами державної санітарно-епідемічної експертизи є проекти нормативно-технічної, інструкційно-методичної документації, що стосуються здоров'я та середовища життєдіяльності людини; документація на розроблювані техніку, технології, устаткування, інструменти тощо.

Органи, установи і заклади державної санітарно-епідеміологічної служби здійснюють: державну санітарно-епідеміологічну експертизу проектів державних стандартів та інших нормативно-технічних документів на всі види нової (модернізованої) продукції; затвердження норм проектування, розроблення, виготовлення і використання нових машин, механізмів, устаткування, інших засобів виробництва, впровадження нових технологій; нагляд за дотриманням вимог санітарних норм у стандартах та інших нормативно-технічних документах, відповідністю продукції вимогам безпеки для здоров'я і життя населення; видачу дозволу на роботи з радіоактивними речовинами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань (радіаційна безпека). Державна санітарно-епідеміологічна експертиза полягає у комплексному вивченні документів (проектів, технологічних регламентів, інвестиційних програм

¹ До показників безпеки взуття належать його санітарно-гігієнічні властивості, що зводяться до такого: взуття має відповідати формі та розмірам стопи; не повинно здавлювати стопу, порушувати кровообіг, сприяти утворенню мозолів; має бути водостійким.

тощо), а також діючих об'єктів та пов'язаних з ними небезпечних чинників на відповідність вимогам санітарних норм, особливо у разі застосування хімічних речовин і матеріалів, продуктів біотехнології (біологічна безпека).

Правове регулювання *екологічної безпеки* здійснюється Законом України від 25 червня 1991 р. «Про охорону навколишнього середовища», де екологічна безпека визначається як стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Що стосується вимог безпеки для навколишнього середовища, то Законом передбачено обов'язкове проведення екологічної експертизи документації при створенні нової техніки, технології, матеріалів і речовин, у тому числі тих, що закуповуються за кордоном; матеріалів, речовини, продукції, господарських рішень, систем та об'єктів, впровадження або реалізація яких може призвести до порушення норм екологічної безпеки та негативного впливу на навколишнє природне середовище; документації відносно генетично модифікованих організмів, що призначаються для використання у відкритій системі.

З метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки проводяться екологічна стандартизація та нормування. При створенні нових хімічних препаратів і речовин, інших потенційно небезпечних для навколишнього природного середовища субстанцій повинні розроблятися та затверджуватися у встановленому законодавством порядку допустимі рівні вмісту цих речовин у об'єктах навколишнього природного середовища та продуктах харчування, методи визначення їх залишкової кількості та утилізації після використання. Вміст природних та штучних домішок, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища або здоров'я людей, у таких препаратах, а також сировині, що використовується для їх виробництва, не повинен перевищувати допустимих рівнів, установлених відповідно до законодавства.

Забороняється впровадження відкриттів, винаходів, застосування нової техніки, імпорту устаткування, технологій і систем, якщо вони не відповідають вимогам екологічної безпеки. У разі порушення встановлених вимог така діяльність припиняється уповноваженими на те державними органами, а винні особи притягуються до відповідальності.

Отже, виробник нової продукції обов'язково має провести санітарно-епідеміологічну та екологічну експертизи, що здійснюються відповідно органами Міністерства охорони здоров'я і Міністерства екології та природних ресурсів.

Крім загального, розглянемо спеціальний порядок регламентації безпеки інновацій у певних сферах.

1. Створення, виробництво і використання нових штамів мікроорганізмів та біологічно активних речовин, а також генетично модифікованих організмів,

продукції, отриманої з використанням генетично модифікованих організмів, здійснюються тільки на підставі дозволів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони здоров'я та спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів за наявності оцінки їх впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людей. При створенні зазначених організмів і речовин мають розроблятися нормативи гранично допустимих концентрацій, методи визначення цих організмів та речовин у навколишньому природному середовищі і продуктах харчування.

2. Законом України «Про безпечність та якість харчових продуктів» надається визначення нового (інноваційного) харчового продукту, тобто продукту, включаючи інгредієнти такого харчового продукту, який ще не виходив на споживчий ринок України, оскільки цей харчовий продукт: має нову або цілеспрямовано модифіковану первісну молекулярну структуру; містить або складається з генетично модифікованих організмів; виготовлений не містить генетично модифікованих організмів; містить або виділений з мікроорганізмів, грибів та водоростей; містить або виділений з рослин та інгредієнтів харчових продуктів, виділених із тварин, за винятком харчових продуктів, включаючи інгредієнти цих харчових продуктів, що отримані за традиційними методами розведення тварин та мають історію безпечного харчового споживання; вироблений шляхом застосовування виробничого процесу, що раніше не використовувався і може призвести до значних змін у складі та структурі харчових продуктів або інгредієнтів цих харчових продуктів і вплинути на їх поживну цінність, обмін речовин або рівень небезпечних чинників.

Безпека харчових продуктів — це відсутність токсичної, канцерогенної, мутагенної, алергенної або іншої несприятливої для організму людини дії харчових продуктів при їхньому споживанні в загальноприйнятих кількостях, межі яких встановлено Міністерством охорони здоров'я України. Обов'язкові параметри безпечності — науково обґрунтовані та затверджені у встановленому законодавством порядку параметри (санітарні нормативи), включаючи максимальні межі залишків, максимальні рівні, допустимі добові дози, рівні включень, недотримання яких у харчових продуктах може призвести до шкідливого впливу на здоров'я людини.

З метою забезпечення безпечності харчових продуктів, вироблених в Україні, забороняється: використання харчових добавок, ароматизаторів та допоміжних матеріалів для перероблення, дієтичних добавок, які не зареєстровані для використання в Україні; використання допоміжних засобів і матеріалів для виробництва та обігу, які не дозволені для прямого контакту з харчовими продуктами; використання допоміжних засобів і матеріалів для виробництва та обігу, які за своєю природою та складом можуть передавати забруднюючі речовини харчовим продуктам; використання харчових продуктів як інгреді-

ентів для виробництва, включаючи сільськогосподарську продукцію, якщо вони містять небезпечні чинники на рівнях, що перевищують обов'язкові параметри безпечності.

Виробники, що здійснюють діяльність з виробництва харчових продуктів, підконтрольних санітарній службі, зобов'язані погодити технологію виробництва з центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я. Виробники, що здійснюють діяльність з виробництва харчових продуктів, підконтрольних ветеринарній службі, зобов'язані погодити технологію виробництва з центральним органом виконавчої влади у сфері аграрної політики.

Новий харчовий продукт не повинен: становити загрозу для споживача; вводити споживача в оману; відрізнятися від харчових продуктів, які він призначений замінити, настільки, аби його звичайне споживання було для споживача несприятливим з точки зору поживності.

Висновки державної санітарно-епідеміологічної експертизи повинні містити рішення про те, чи допускається новий харчовий продукт в обіг, умови дозволу та, якщо це необхідно: умови використання харчового продукту; призначення харчового продукту та його специфікацію; всі особливі вимоги до етикетування.

3. Вимоги безпеки до розроблення і виготовлення медичних виробів встановлено Технічним регламентом щодо медичних виробів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 11 червня 2008 р., в якому зазначено, що особливу увагу слід приділяти вибору матеріалів (щодо їх токсичності, займистості); сумісності матеріалів з тканинами, клітинами та рідинами тіла людини; мінімізації ризику забруднення медичними виробами та впливу на осіб, що беруть участь у їх транспортуванні, зберіганні і застосуванні, та хворих; безпеці використання з матеріалами, речовинами та газами, з якими вони контактують; ліквідації або максимальному зменшенню ризику інфікування хворого, користувача та інших осіб.

Крім того, продукція, на яку в державних стандартах та інших нормативно-технічних документах є вимоги щодо безпеки для здоров'я і життя населення, підлягає *обов'язковій сертифікації*.

Висновки. Законодавцем встановлено загальні положення стосовно безпеки продукції, в тому числі інноваційної, що практично збігаються з європейськими нормами, крім визначення обов'язку виробника передбачати наслідки спільного використання цієї продукції з іншою, а також категорій споживачів, що можуть наражати себе на небезпеку при її використанні, інформування споживачів щодо цього. Аналіз законодавства у цій сфері дозволяє виділити такі види безпеки (або небезпеки) інноваційної продукції: санітарно-епідеміологічна, біологічна, радіаційна, екологічна тощо.

Продукція має відповідати показникам безпеки: 1) для життя, здоров'я і майна споживачів; 2) для навколишнього природного середовища. З цією метою проводяться санітарно-епідеміологічна та екологічна експертизи на відповідність санітарним нормам та екологічним стандартам при створенні інноваційної продукції та її впровадженні. Відповідно до загальних положень законодавства обидві експертизи стосуються перевірки вимог безпеки при розробленні та впровадженні інноваційної продукції щодо її впливу на здоров'я людини та навколишнє природне середовище. З метою усунення дублювання повноважень зазначених органів та прискорення процесу впровадження нової продукції доцільно або чітко розмежувати їх повноваження (відповідно здоров'я людини та окремо навколишнє природне середовище), або об'єднати зусилля щодо спеціального предмета (інноваційної продукції).

Крім цього, щодо окремих видів продукції застосовується спеціальний порядок регламентації: видається спеціальний дозвіл на створення штамів мікроорганізмів і біологічно активних речовин та для роботи з радіоактивними речовинами, технологія виробництва харчових продуктів погоджується з центральним органом виконавчої влади у сферах аграрної політики та охорони здоров'я, забороняється використання речовин, визнаних небезпечними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яковец Ю. В. Глобальные экономические трансформации XXI века / Ю. В. Яковец. — М. : Экономика, 2011. — 382 с.
2. Кокурин Д. И. Инновационная экономика (управленческие и маркетинговые аспекты) / Д. И. Кокурин, В. С. Волков, Е. И. Сафиуллина. — М. : Эк-ка, 2011. — 532 с.

ТРЕБОВАНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ ПРОДУКЦИИ: ПРОБЛЕМЫ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОЙ РЕГЛАМЕНТАЦИИ

Кузьмина М. М.

Исследовано понятие «безопасность инновационной продукции». Рассмотрены основы правовой регламентации создания и производства безопасной инновационной продукции.

Ключевые слова: безопасность, инновационная продукция, требования безопасности инновационной продукции.

SAFETY REQUIREMENTS FOR INNOVATION: ECONOMIC AND LEGAL REGULATION PROBLEMS

Kuzmina M. M.

The article deals with the concept of “innovation products’ safety”. The article describes the basics of the legal regulation of creation and production of safe product innovation.

Keywords: safety, innovation products, the main indicators of the innovation products’ safety.

УДК 346.5:656.02

ТРАНСПОРТНИЙ КОРИДОР: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ВИДИ

*А. В. Матвєєва, кандидат юридичних наук
Науково-дослідний інститут правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

Визначено види транспортного коридору. Обґрунтовано, що поняття «міжнародний транспортний коридор» та «національний транспортний коридор» слід розглядати як організацію.

Ключові слова: транспортний коридор, види транспортних коридорів, організація.

Постановка проблеми. Незважаючи на той факт, що в Україні фактично розпочалася розбудова інфраструктури міжнародних транспортних коридорів, у національному законодавстві немає визначення поняття «транспортний коридор», проте останнім часом воно все частіше застосовується не тільки у офіційних друкованих засобах масової інформації, а й у деяких нормативних актах [1; 2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання визначення правової природи транспортних коридорів, їх видів та учасників ще не розглядалося вченими. Науково-теоретичною базою для написання статті стали наукові праці провідних правознавців та економістів: С. Алексєєва, Р. Бойчука, С. Демського, Д. Задихайла, А. Мілашевича, А. Новікової, М. Цвіка та ін.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення особливостей правової природи транспортних коридорів, їх видів, а також кола учасників.

Виклад основного матеріалу. Термін «landbridge» — «міжконтинентальні сухопутні мости», або «міжнародні транспортні коридори», — виник в Америці